

Lucy Steeds

A művész

LUCY STEEDS

A művész

GENERAL PRESS
K Ö N Y V K I A D Ó

A mű eredeti címe

The Artist

Copyright © Lucy Steeds 2025

The right of Lucy Steeds to be identified as

the Author of the Work has been asserted.

Originally published in the English language by John Murray Press,
part of Hodder & Stoughton Limited.

Hungarian translation © Ács Eleonóra

© General Press Könyvkiadó, 2026

Az egyedül jogosított magyar nyelvű kiadás.

A kiadó minden jogot fenntart, az írott és az elektronikus sajtóban
részletekben közölt kiadás és közlés jogát is.

A könyv szövegét tilos a mesterséges intelligencia
bármilyen formájának betanítására használni.

Fordította

ÁCS ELEONÓRA

Szerkesztette

MUSKOVITS ISTVÁN

ISBN 978 615 104 141 3

Kiadja a GENERAL PRESS KÖNYVKIADÓ

1086 Budapest, Dankó utca 4–8.

Telefon: (06 1) 411 2416

www.generalpress.hu

generalpress@lira.hu

Felelős kiadó KOLOSI BEÁTA

Műszaki szerkesztő DANZIGER DÁNIEL

Felelős szerkesztő SZABÓ PIROSKA

London, 1957

Egy nő. Egy festmény. Az az érzés, mintha egy régi barátot üdvözlne.

A nő hosszú utat tett meg addig, hogy itt álljon, a Nemzeti Galéria hatalmas termében. A tömeg halrajként áramlik körülötte, sarkak kopognak a fényezett parkettán, de a nő nem mozdul. Egyenesen áll, mozdulatlanul, egyik karján félbehajtott esőkabát.

Nem veszi le a szemét a festményről.

Nagy vászon, széles és magas, díszes aranykeretben. A színek élénkek. A festék vastag, akár a ragasztó. Ha akarná, kinyújthatná a kezét, és ujjával végigsimíthatná az érdes, egyenetlen felületet, de nem teszi.

Tekintete a falra rögzített táblára vándorol.

Edouard Tartuffe, 1859–1921

Le Festin (A lakoma), 1920

Olaj, vászon

A lakoma egy étellel megrakott asztalt ábrázol; némelyiket félig megették, némelyik már rothad, embert azonban egyet sem látni. A színek Tartuffe jellegzetes, élénk, ragyogó palettájára utalnak, és a festmény bemutatja azt a sajátos ecsetkezelést, amelynek köszönhetően a művész elnyerte a „Fény Mestere” nevet. Különleges tehetségről tanúskodik a borospoharakon tükröződő fény és az ezüstkésre kenődött vaj ábrázolása. Az asztal tizenhárom főre van terítve, amiben egyesek az utolsó vacsora allegóriáját látják. Az el nem fogyasztott lakoma az első világháború utáni dekadencia haszontalanságát, valamint a félbetört életet és az elpazarolt örömet szimbolizálja. *A lakoma* az egyetlen festmény, amely túlélte a Tartuffe műtermét 1920-ban elpusztító tűzvészt.

A nő arcán mosoly villan át. Visszaemlékszik a tűzre. A táncoló, borostyánszínű lángok között megroggyanó festmények halmaira. Emlékszik a füst és az olvadó lakk keserű szagára. A forróságtól izzó falra. A gőzzé párolgó festékre.

Emlékszik erre a festményre is. Emlékszik, ahogy *A lakoma* szétrepedt a közepén, a széleit lángok nyaldosták. Emlékszik, ahogy narancssárga nyelvek falták a vásznat, míg a borospoharakból, a fél dinnyéből és a sonkaszeletekből nem maradt más, csak száraz, fekete, kunkorodó pernye a műterem padlóján. Emlékszik, ahogy a tűz egészben elnyelte a lakomát. És legfőképpen arra emlékszik, hogy ő gyújtotta a tüzet.

I. RÉSZ

A festő

Saint-Auguste-de-Provence, 1920

JOSEPH

Egy idegen érkezik a faluba. Poros úton lépked, egyik oldalán levendulamezők, a másikon szelíd, zöld folyó. A nap a fedetlen fejére süt, és csupán egy ütött-kopott hátizsák van a vállán. Fialat, alig húszéves, és kihúzott háttal, egyenesen jár, mint egy balett-táncos, vagy egy katona, aki még soha nem látott háborút. A falu egy álmos kis település Franciaország déli részén. Az idegen Joseph Adelaide.

Egy levelet szorongat a kezében. Újra és újra elolvasta, de csupán egyetlen szóból áll:

Venez.

Annyit tesz: Jöjjön.

Alatta egy aláírás. A levél egy olyan személytől érkezett, akivel Joseph soha nem találkozott, ám az aláírást jól ismeri. Ez a szignó leggyakrabban festmények sarkában található. Oda van firkantva Joseph kedvence, a Nemzeti Galériában található *Fürdőzők Arles-ban* című festmény sarkába. Megjelenik a Sotheby's és a Knoedler aranykeretes festményein. És ott van egy neki címzett levél alján is.

Joseph eleinte vonakodott elküldeni a kérését. Átdolgozta és átírta, kihúzva a gyenge kifejezéseket és suta megfogalmazásokat. Egyik vázlatot készítette a másik után, mígnem egy napon, hónapokig tartó gyötrődés után a húga kikapta a kezéből a levelet, és maga vitte el a postára.

Több hónapnyi csend következett. Joseph száműzte a fejéből a levelet; ostobaság volt azt gondolni, hogy választ kap. Mi több, elbizakodottság. Valahányszor eszébe jutott, a kezébe temette az arcát.

De azután... ez. Június elején egyetlen papírlap érkezett.

Nem volt szüksége a feladóra, hogy tudja, kitől jött a levél. Nem kellett hozzá a külföldi bélyegeg tömkelege vagy a francia posta kék

bélyegzője. Az aláírás mindent elárult. Még aznap reggel összepakolt, táviratot küldött a szerkesztőjének, hogy igen, megtörténik, igen, választ kapott, és igen, elutazik. Nem tudja, mikor jön vissza.

Joseph egy zsúfolt vonattal elment a Charing Crossra, majd egy másikkal Doverbe, és felkönyörögte magát egy Calais felé tartó gőzhajóra. Egy újabb vonat elvitte Párizsba, ahol egy ütött-kopott panzióban töltött egy kényelmetlen éjszakát, mielőtt felszállt a reggeli vonatra Avignon felé. Későn érkezett, túl későn ahhoz, hogy továbbutazzon, ezért kivett egy szobát a pályaudvar melletti szállóban. Másnap reggel hátizsákkal a vállán bolyongott a fakó kővel burkolt utcákon. Nem volt vonat, amivel továbbutazhatott volna. Egyáltalán nem volt tömegközlekedés. Végül sikerült leintenie egy lassan dőcögő teherautót Saint-Auguste-ig, ahol az imént tették le az út szélén.

Poros. Izzadt, és kis híján megvakítja a mediterrán nap izzó, fehér fénye.

Egy gyűrött arcú nő a falu trafikjában útba igazította: induljon el a kihalt úton, ügyeljen rá, hogy a folyó mindig a bal oldalán legyen. Menjen el a düledező templom mellett, amíg egy ösvércsapáshoz nem ér. Ha eléri a barlangokat, túl messzire ment. Térjen le balra az útról, és kövesse a szamárvényt. Senkivel sem fog találkozni. Gyalogoljon tovább a romos épületek mellett, és amikor már épp azt gondolja, hogy eltévedt, megérkezik egy régi udvarházhoz. Sok szerencsét!

Joseph most körülnéz, a száraz, forróasztól vibráló mezőkre és a füstoszlopokként magasodó fákra. Egy szál levendulát dörzsölget a mutató- és a hüvelykujja között, amelyekre rátapad a növény csípős illata. Nem tudja, mi várja az út végén. Esetlenül lépked a bátyja túl nagy bakancsában, és próbál a szabályos lélegzetvétellel koncentrálni. Nála van az ajánlólevele: egy távirat a szerkesztőjétől, amelyet az sietősen küldött abba a párizsi panzióba, ahol egy éjszakán át forgolódott. És ami a legfontosabb, az az egyetlen odafirkált szó: *Jöjjön*.

Elhalad egy juhakolnak tűnő tákolmány, majd egy düledező épület mellett, amely talán a juhász kalyibája. Vagy egy jégtároló? Semmit sem tud a vidéki életről. A sűrke város horizont nélküli látképéhez van szokva, nem pedig ehhez a friss, tiszta levegőhöz és vajszínű fényhez. Belép a hámló platánok foltos árnyékába, átvág a göcsörtös

olajligeten, és végül meglátja: egy alacsony, elterpeszkedő udvarházat. Halványsárga kőből épült, amelyet aranszínűre fest a délutáni napfény. A tetőt szőlőindák szövedéke borítja. Az ablakok kicsik, hogy ne engedjék be a hőséget.

Joseph nagy levegőt vesz, és odalép az ajtóhoz. A kék festék hámlik, a kilincs barna a rozsdától. Bekopog.

Semmi válasz.

Újra kopogtat, fülét az ajtóra tapasztja, de bent csend van.

– Helló! – kiáltja, hangja rekedt és recsegő, ám az egyetlen válasz a tücskök tompa ciripelése és a szíve egyenletes dobogása.

Összeszorul a gyomra. Úgy érzi, hogy feltűnően kirí a környezetéből: túlságosan sápadt, túl idegen ahhoz, hogy itt legyen. Leveszi a szemüvegét, és megtörlí az inge sarkával. Lehet, hogy ez egy jel. A kihalt út, a néptelen ház: talán figyelmeztetés, hogy forduljon meg, siessen vissza az elhagyatott ösvényen, és meghunyászkodva térjen haza.

Az a különös érzése támad, hogy figyelik.

Joseph hátralép, kezével elárnyékolja a szemét, és végignéz az elmosódó tájon. Napfény sugárzik a sárga mezőkről, és por tapad a sötét és illatos olajfákra, ahogy ott állnak a köszvényesen kitekeredett testükkel. Jól ismeri ezt a helyet, bár még soha nem járt itt. Felismeri a szénaboglyákról és búzamezőkről készült festményekről, a zölden kanyargó folyókról és távoli dombok fölötti bíbor alkonyatokról készült rajzokról.

Vállára emeli a hátizsákot, és a ház sarkánál befordulva megbotlik egy leesett tetőcserépben. Kilazult kövek hevernek szerteszét, mintha a ház lassan egygé válna a földdel. A napszitta fű egészen a falakig nő, ám Joseph észreveszi, hogy itt-ott kitaposott ösvények kanyarognak benne. Egy talicska rozsdásodik a napon, de az öble tele van frissen vágott virágokkal.

Valaki van itt.

Joseph megkerüli a házat, és egy hosszú, hullámzó mezőre néző, kőből épült teraszra érkezik. Lent, a mező végén fasort lát és talán egy folyót, amely sötéten kanyarog a zöld bokrok között.

Joseph vadul kalapáló szívvel lép fel a teraszra. Egy férfi ül ott egy régi fonott székben. Hátradől, egyik kezében szivar, a másik keze

mutatójaja egy mézesüvegbe merül. Joseph figyel, ahogy kihúzza az ujját a mézből, lassan lenyalja, majd visszadugja az üvegbe. Hosszú slukkot szív a szivarból.

Itt van az az ember, aki miatt Joseph napokon és kilométereken át utazott, hogy találkozhasson vele. Az az ember, aki a levelére egyetlen kurta paranccsal válaszolt. A Mester. Edouard Tartuffe.

Joseph hátizsákja puffanva a földre zuhan. Tartuffe felnéz. Úgy hatvanéves lehet. Robusztus, kerek arcú, derékban széles, vattaszerű sűrű szakállal, amely mintha kiömlött volna, úgy terül szét a mellkasán. Az egyik szeme tejfehér. A másik elég éles, de az, amelyiket most Joseph felé fordítja, homályos és kísérteties.

Kihúzza az ujját a mézből.

– Ki maga? – kérdezi mély, rekedt hangon franciául.

Joseph előrelép, miközben a táviratot keresve a hátizsákjában kotorászik.

– A nevem Joseph Adelaide – feleli sietve, előhúzza a szerkesztőjétől érkezett papírt. – Újságíró vagyok. Néhány hónapja írtam önnek, és ön volt olyan kedves, és válaszolt. – Joseph jól beszél franciául, de még mindig furcsának érzi, mintha egy másik ember ruháját viselné. – Ön meghívott ide. – Odaadja a táviratot. – Meghívott ide... én pedig eljöttem.

Az öregember lenyalja a mézet az ujjáról, és az össze nem illő szemével Josephre mered. Bő köpenyt visel, amelyet foltok tarkítanak, akár egy henteskötenyt, ujjaira rászáradt a festék. Morogva kinyújtja a kezét a táviratért. Joseph közelebb botorkál, és odaadja neki.

Tartuffe hunyorog. Aztán a homlokát ráncolja.

– Ezt nem tudom elolvasni – közli mogorván, és a földre dobja a papírt.

Joseph egy pillanatra megdöbben. Aztán rájön: a távirat angolul van.

– Én... sajnálom – dadogja, miközben a hóna alatt gyülekező izzadság egyre melegebb és savanyúbb lesz. – Ez egy levél a szerkesztőmtől, amiben megköszöni, hogy fogadott. Hogy idejöhöttem. – Lehajol, felveszi a gyűrött táviratot. – Tudja, azért jöttem, hogy cikket írjak önről.

Tartuffe nem mutatja jelét a felismerésnek, ezért Joseph zavartan tovább motyog.

– Azért jöttem, hogy... megrajzoljam a portróját. Tessék... – Oda nyújt egy második papírt, amelyet Tartuffe bizalmatlanul vesz át. Ez a festő saját kezűleg írt levele, amelyben csak egy szó áll: *Jöjjön*.

Tartuffe ismét összevonja a szemöldökét, ragacsos keze remeg, miközben megnézi a papír mindkét oldalát. Aztán felnéz Josephre.

– Nem tudom, mi ez.

– De... ön írta.

Hirtelen mintha elpattant volna egy ér. Mintha átszakadt volna egy gát, és az öregember türelme már nem állná tovább a próbát.

– Nekem nincs időm leveleket írni! – kiáltja, a szivarjával hadonászva. – Nem tudom, mi ez! Sylvette! – kiáltja. – Sylvette! – Izgatottan forgolódik a székben, és a válla fölött kiabál. – Sylvette! Nem jöhetnek ide idegen férfiak kedden! Nem zavarhatnak, amikor dolgozom!

Joseph egy lépést hátrálép, és megbotlik a hátizsákjában. Már figyelmeztették erre. Hallotta a történeteket. A dohányboltban a nő szeme elkerekedett, amikor megmondta neki, hová megy. Megkérte, hogy ismétlje meg az illető nevét, mintegy lehetőséget adva neki egy másik válaszra. Ő azonban újra kimondta a nevet, és a nő ajkai megfeszültek. Amikor megadta az útbaigazítást, kissé megrázta a fejét, figyelmeztetően, mintha azt akarná mondani: ne zavarj meg az alvó medvét.

„Visszahúzódo” – így nevezte Joseph szerkesztője Tartuffe-öt. „Embergyűlölő” – ezt a szót suttogták a művészeti körökben, akárcsak azt, hogy „remete”, mi több, „zsarnok”.

Ugyanakkor azt is, hogy „zseni”. Itt volt az az ember, aki szépséget tudott teremteni a semmiből. Itt volt az a művész, aki Van Goghgal vacsorázott és Cézanne-nal vitatkozott. Aki kiterjesztette a festészet, a szín és maga a fény határait. Így Joseph készen állt arra, hogy kitegye magát minden nyűgnek és nyílnak, minden szidalmazásnak, viharoknak, dühkitörésnek és hangulatváltozásnak. Mindent elviselt volna, csak hogy találkozhasson azzal az emberrel, aki most előtte ült. Azzal az emberrel, akinek köszönhetően új szemmel nézte a világot.

– Sylvette! – kiáltja Tartuffe újra. – Sylvette!

És hirtelen megjelenik egy fiatal nő. A terasz végén tűnik fel, vékony pamutköténybe törölgetve a kezét.

– Az unokahúgom – morogja Tartuffe bemutatásképpen, rá sem pillantva a lányra. Annak nagy barna szeme van, bőrét szeplők pettyezik. Haja a legújabb divat szerint rövide van vágva, ám ez itt inkább praktikusnak tűnik, mint divatosnak. Tartuffe a válla fölött átadja neki a levelet. – Magyarázatot.

Sylvette szétnyitja a lapot, és szemügyre veszi. Kislányos arca van, de a keze durva és kérges a munkától. Barna haja rezesen csillog a délutáni fényben, és egy vékony cigarettát tűzött a füle mögé.

Joseph feszeng a hosszúra nyúlt, forró csendben, miközben Sylvette elolvassa az egyetlen szót a papíron. Aztán felnéz, és egyszerűen azt mondja:

– Itt van neked a narancsot tartó ifjú.

Joseph Sylvette-ről Tartuffe-re pillant. Vagy félreértette, vagy rosszul fordította, az öregember azonban nem tűnik zavartnak. Ehelyett úgy néz rá, mintha most látná először. Feláll, mézes ujját a nadrágjába törli, és körbejárja. Felbecsüli. Joseph állá alá teszi a hüvelykujját, és ide-oda fordítja a fejét.

– Ettie, hozz egy narancsot! – mondja anélkül, hogy levenné a szemét Joseph arcáról. Sylvette eltűnik a házban, és egy pillanat múlva egy kis, viaszos héjú narancssal tér vissza.

Tartuffe Joseph arcához emeli, mintha meg akarná nézni, hogyan hat a szín a sápadt angol arcon.

– Igen – mormolja. – Igen.

Joseph tenyerébe teszi a narancsot, és egy lépést hátralep, hogy lássa az összhatást: a fáradt, porlepte utazó és a kirobbanóan élénk színű gyümölcs. Aztán lassan előrelép, és óvatosan, mindkét kezével leveszi Joseph szemüvegét. Egy hosszú pillanatig nézi az arcát, majd visszateszi az okulárját.

– Rendben. – Beletörli a kezét a köpenye sarkába. – Rendben. Most nagyon figyeljen rám! – mondja, miközben visszaül a székre. – Nem érdekel a munkája, Monsieur Adelaide. Nem szeretnék semmiféle cikk vagy riport tárgya lenni. Nem adok interjúkat. Nem érdekel, mit írkal... De szükségem van egy modellre.

A tücskök ciripelése elhal. A teraszon játszó szellő elcsendesedik.

– Modellre? – kérdezi Joseph, a hangja rekedt károgás.

– Képes mozdulatlanul ülni? – folytatja Tartuffe. – Képes teljesen csendben maradni? Megígéri, hogy nem szakít félbe, nem nyúl sem-

mihez, nem zavar? Képes árnyékként élni, kivéve, amikor szükségem van magára, hogy a narancsot tartó ifjú legyen?

Joseph szája száraz, akár a pergamen. Megfeszül a teste. Ennek a jelenetnek nem így kellett volna alakulnia. Egy interjút ígért a szerkesztőjének. Összeszedte minden pénzét, rácsapta az apjára az ajtót. Napokig utazott porban, szmogban és hőségben. Azért jött ide, hogy megírjon egy cikket, amelyet még senki sem írt meg előtte.

– Én... én nem vagyok modell – mondja. – Azért jöttem, hogy önről írjak. Hogy...

– Ha nem akar modellt állni nekem, akkor most rögtön sarkon is fordulhat és elmehet – jelenti ki Tartuffe határozottan, nagyot szipantva a szivarjából. – De ha megteszi, és hagyja, hogy lefesse... akkor itt maradhat. Azt ír, amit akar. Nem érdekel. Nem fogom elolvasni. Nekem csak annyi kell, hogy maradjon csendben és mozdulatlanul. Képes erre?

Joseph nézi, ahogy a szivar vége felizzik, majd elhalványul. Énje két része ellentétes irányba húzza. Ő nem modell, nem múzsa. Ahhoz túl önérzetes. De mégis... itt van. A kor legnagyobb festője előtt áll, közelebb, mint bárki más évek óta.

Joseph érzi, hogy a válasza lesz a mérleg nyelve. Az egyik serpenyőben ott a beismerés, hogy *nem, ez tévedés volt*. Gyorsan hazasomfordál, bocsánatot kér az apjától, és levelet ír a szerkesztőjének, amelyben elmagyarázza, hogy hibázott. Egy újabb dolog, amiben kudarcot vallott. Ám a mérleg másik serpenyőjében... egy homályos, aranyat érő lehetőség. Az esély, hogy belenézzen azokba a márványszemekbe, és feltárja a mögöttük rejlő embert. Hogy behatoljon ennek a legendás, titokzatos festőnek az elméjébe.

Belenéz Tartuffe szemébe. Kihúzza magát, és mély hangon, amely mintha a mellkasa legmélyéről jönne, így szól:

– Igen. Meg tudom csinálni.

– Jó. – Tartuffe tapsol, és a szakálla mögött feldereng egy mosoly. – Itt maradhat, amíg be nem fejezem a festményt. Amint kész vagyok, távozik.

– Igen – bólint Joseph –, igen, rendben, köszönöm. – De Tartuffe legyint. Máris újra az unokahúgához fordul.

– Ettie – mondja –, keress a fiúnak egy helyet, ahol alhat!
Az alku megkötetett. A színpad készen áll.

Fel egy kanyargós lépcsőn, át egy homályosan megvilágított lépcsőpihenőn, egy alacsony gerenda alatt, egy magányos ajtóig. Ettie a vállával belöki az ajtót, és hátralép, hogy Joseph bemehessen. A szoba kicsi. A ház padlásterében kuksol, ahol összegyűlik a nap melege.

Joseph óvatosan leteszi a hátizsákját. Amint a szeme hozzászokik a homályhoz, látja, hogy a szoba nem bútorokkal, hanem kellékekkel van tele. Az egyik sarkot porcelánvázák foglalják el. Ott egy lepkeháló, egy törött dob, egy rozsdás vasvilla. Fém teáskannák, kötéltekercesek, egy régi madárkalitka. Amott egy elszáradt virágcsokor, immár törékeny és színehagyott, egy hajdani csendélet szelleme. Az egyik fal mentén üres képkeretek sorakoznak, a másikhöz pedig egy tekerces vászon van odadobva. A szobát az elhanyagoltság légköre lengi be; ez az a hely, ahová az összes fölösleges tárgy kerül.

Joseph belép. Bakancsát a folyosón hagyta, a padló szemcsés a meztelen talpa alatt. A deszkákat por borítja. A sarokban egyetlen kis ablak van, kerek, mint egy kajüté. Odamegy, lehajolva, hogy ne üsse be a fejét az alacsony mennyezetbe. Az üvegen át a ház mögött hullámozó mezőt látja, és a távolban a csillogó folyót, amely fekete és sima az esti fényben. Megpróbálja kinyitni az ablakot, de a kilincset lefestették. Be van ragadva.

Joseph megfordul, és megpróbálkozik egy mosollyal. Ettie a sarokban áll, a háta mögött összekulcsolt kézzel, és figyelmesen nézi őt.

– Ez nagyon kedves magától – mondja neki. – Köszönöm.

A lány nem válaszol.

Az egyik falhoz vaskeretes ágyat toltak. A matrac hepehupásnak tűnik, az ágynemű pedig valaha fehér lehetett, de most piszkossárga. Ez nem egy olyan ember háza, aki vendégeket fogad. A szobában az egyetlen bútor egy íróasztal, megbújva egy halom tányér alatt, mellette nagy, ovális tükör áll.

– Ez... ez a tükör az *Üres szobából!* – kiált fel Joseph. – Ez a tükör a festményről, felismerem!

Ettie üres tekintettel néz rá.

Joseph izgatottan átvág a szobán, és megsimogatja a tükör fakeretét. Az *Üres szobát* először a *Burlington Magazine* egyik oldalán látta. A reprodukció gyenge minőségű volt, de még az a szemcsés fekete-fehér kép is lenyűgözte. Az *Üres szoba* egy félhomályos hálószobát ábrázol: egy matrac elnagyolt sarka, gyűrött lepedők, ovális tükör. A tükröben látszik a szoba többi része: be nem vetett ágy. Arany jegygyűrű a fésülködőasztalon. Nyitott ablak, függönyét finoman meglebbenti a szél egy pipacsmező felé.

Joseph sietett megnézni a festményt a Királyi Akadémián, ahol a tavalyi Nyári Kiállítás díszhelyén lógott. Megcsodálta a méretét és a léptékét, az ecsetvonások élénkségét és a pipacsok vérvörös petytyeit. Egészen közel hajolt a vászonhoz. Messzebb lépett. Oldalról nézett a festményre, próbálva becsapni az agyát, mintha újra először látná. Tátott szájjal állt, befogadva a fényt, a textúrát és azt, ahogy a tükröződő világ fényesebbnek tűnt a valódinál.

Joseph tudta, hogy egy remekmű előtt áll. Ez volt az első nagy festmény arról a háborúról, amely nemrégiben szétszaggatta a kontinenst. Ez a háborús festmény azonban egy olyan ember szemszögéből készült, aki itt maradt. A pusztítás egy nyitott ablakon keresztül látszik; egy tükör halvány visszfényében. Egy jegygyűrű ürességében. Káprázatos volt. Lenyűgöző. Semmihez sem hasonlított, amit korábban látott.

Megfordul, hogy mindezt elmondja Ettie-nek, de ő már eltűnt.

Aznap este a teraszon vacsoráznak, a szőlővel befuttatott, recsegő-ropogó pergola alatt. Ettie paradicsomot és articsókát, sorokba rendezett fehér spárgát és egy kosár ropogós kenyeret tett a hosszú faasztalra. A bort kicsi, zöld üveg poharakba töltik.

– Nos, Joseph – szól Tartuffe, miközben ujjaival durván megragad egy spárgát. – Mesélj a képzettségedről!

Josephnek hízeleg a figyelem, a tejfehér szem, amely keresőfényként irányul rá.

– A képzettségemről, uram?

– Hol tanultál művészetet? Mi a háttered? – Csúsós hang hallatszik, ahogy Tartuffe egy ecetes spárgát szopogat.

Joseph fészkelődik a székén.

– Egy évig jártam művészeti iskolába – feleli. – A londoni Slade-re. Morgás.

– Ismerem az alapokat – folytatja Joseph. – Tudok alakot rajzolni és színeket keverni. Ismerem a perspektívát és azt, hogy miként kell felépíteni a kompozíciót. Tudok pasztellel, olajjal és krétával dolgozni. Tudok... nos, ennyi. Egy év után otthagytam. – Gyorsan kortyol egyet a borából. – Végül kiderült, hogy... ez nem nekem való. – Összerándul az emléktől, ahogy suttyomban távozott a tekintélyes iskolából. – Ehelyett művészeti íróként próbálok nevet szerezni magamnak.

Tartuffe nagyot kortyol a borból. A cseppek ékszerként csillognak a szakállán.

– Nemrég írtam egy cikket Schiele rézkarcairól? – próbálkozik újra Joseph. Nem tudja, miért kérdésként teszi fel. Mintha az öregember elismerését keresné, a megerősítését kérné: *Igen, írtál egy cikket! Szép munka!*

Ám Tartuffe csak morog. Apró, szögletes fogaival egy articsókaszírom húsát kapargatja.

– Nem tudom, olvassa-e az *Ihlet* című újságot? – kérdezi Joseph. – Ez az a magazin, aminek Londonban írok. Csak tavaly alapították. Harry, a szerkesztőm, régebben a...

– Állj! – A mozdulat olyan hirtelen, hogy Joseph felborítja a kenyérkosarat. Tartuffe feláll, és nehézkesen az asztalra támaszkodik. Ettie tányérjára mutat. – Add ide! – vakkantja.

Ettie némán odatolja. Egy halom paradicsom, a leve átáztat egy megkezdett kenyérdarabkát. Tartuffe durván elveszi tőle, és bemegy a házba. Egy pillanat múlva becsapódik a bejárati ajtó.

– Elment... elment itthonról? – kérdezi Joseph.

Ettie ránéz, de nem válaszol. Kínos csend ül a levegőben. Ettie az üres helyet nézi, ahol egy pillanattal korábban még az étele volt.

Tartuffe néhány perc múlva újra megjelenik, leül, és a gallérjába tűri az asztalkendőjét.

– Néhány tanulmányt készítek elő – magyarázza mogorván Josephnek, miközben újabb szirmokat tép le az articsókáról. – Ételekkel kapcsolatos tanulmányokat. Tányérokra lévő ételekről... megkezdett ételekről. Az Ettie tányérján lévő színek és formák... az ételek textúrája... – Egy lila szirmot szopogat. – Szükségem volt rá.

Joseph bólint, és Ettie-re pillant. A lány a sötétségbe bámul, nem néz a szemébe, és nem vesz több ételt.

– Nos – Tartuffe iszik egy újabb korty bort –, mondd, honnan tudsz ilyen jól franciául? Nem várnék ilyesmit egy angoltól.

Joseph eddig még nem evett semmit, annyira fél, hogy tele lesz a szája étellel, miközben Tartuffe kérdegeti. Most előrehajol, a kezére támaszkodik, és figyelmesen nézi a villáját.

– Gyerekkoromban tanultam franciául – mondja. – Apám angol, de anyám svájci volt.

– Sajnálom – mondja egy halk hang.

Joseph felnéz. Ettie szólalt meg. Tágra nyílt, kutató szemmel nézi, arca sápadt a holdfényben. Rövid csend következik, majd Tartuffe-ből kitör a nevetés.

– Sajnálod... hogy... svájci! – kukorékol. Könnyek gyűlnek a szemébe, és ökölrel csapkodja az asztalt. – Én is sajnálnám, ha svájci lennék! Haha! – Rekedten nevet. – Haha!

– Nem, nem – tiltakozik gyorsan Ettie, elpirulva. – Azt mondtad, hogy „svájci volt”. *Volt*. – Könyörgően néz Josephre. – Sajnálom, hogy meghalt.

Hirtelen szünet következik. Joseph erre nem is gondolt. Ösztönösen mondta: *svájci volt*. De most anyja halála csatlakozott az asztalhoz, leült, mint egy hívatlan vendég, és előrehajolt, mintha azt mondaná: *Itt vagytok. Miért nem ismerisz el?*

Joseph köhint egyet, és felvesz egy darab kenyeret, hogy elfoglalja a kezét.

– Spanyolnáthában halt meg – mondja. – Két éve.

Az apja hozta a hírt. Ő vonszolta haza, magával, az esti újsággal és egy, a frontról érkezett levéllel együtt. Joseph először azt hitte, hogy a távoli belga lövészárkokban állomásozó testvéréről kapott hírt, az vet árnyékot az apja arcára. Biztosan a háborúból érkezett üzenet várá-

zsolta elő azt a fekete felhőt, amely követte az apját a házba, és felborította az esernyőtartót. Biztosan ez volt az, ami becsapta a dolgozószoba ajtaját, és összetört egy palack portóit.

De nem Rupert volt az. A frontról érkezett levél nem tartalmazott sokkoló híreket, ahogyan az esti újság sem, amelyet az előszoba kövére dobtak. Nem, egy, a kórházból érkezett egysoros távirat volt az, amely behozta a halált a házukba. Joseph anyja olyan hirtelen halt meg, mint ahogy egy gyertyát elfújnak. Az egyik pillanatban még ott volt, a következőben pedig... semmi. Elment.

Az influenza három nap alatt elvitte. Önkéntesként dolgozott a helyi kórházban, és onnan könnyű volt egy osztályon elhelyezni a többi beteggel: a köhögőkkel, a köpködőkkel, a lázasokkal. Joseph nem látogathatta meg, de tudta, hogy meg fog gyógyulni. Egészséges és erős volt; túlélte a kanyarót, a mumpszot és a skarlátot. Az a nő volt, aki nyáron felmászott az Alpokba, és kabát nélkül vett részt tüntetéseken. A helyi parkban szüfraszettzászlókat tűzött a fákra, és egyszer letartóztatták, mert ellop-ta egy rendőr sisakját. Tele volt étellel. Hazajön. Persze hogy hazajön.

A kórházból érkezett távirat csak a halál dátumát és időpontját erősítette meg, valamint azt a tényt, hogy a tüdeje megtelt folyadékkal, és valószínűleg megfulladt. Ezzel a néhány szóval Joseph világa sötétebbé és furcsábbá vált, mint valaha.

Az anyja halála hátradől, és körülnéz a gyertyafényes vacsoraszatálnál. *Tessék*, mintha ezt mondaná. *Jó étvágyat!*

Tartuffe egy szalvétába fújja az orrát. Hátratolta a székét, és a távolba bámul. Az éjszaka tintafekete. Szentjánosbogarak csoportja mozog a mezőn, szétszóródik és újra összeáll, akár egy csillagokból szőtt háló.

Joseph feláll. Hirtelen elfogta a fáradtság, kimerítette az utazás és a feszültség, amely érkezése óta görcsbe húzza az izmait.

– Köszönöm a vacsorát – mondja, és kissé esetlenül meghajol Tartuffe előtt. – És a vendégszeretetét, uram. Reggel találkozunk.

Tartuffe legyint, de nem néz rá.

– Elég ebből az uramozásból – morogja. – Ha az én házamban vagy, szólíts Tatának!

ETTIE

Furcsa, hogy újra van valaki a házban. Furcsa, hogy még egy szék áll az asztalnál. Még egy szív dobog halkán az egyik ágyban.

Furcsa, furcsa, furcsa, ennyi idő után.

Ettie a sötét folyosókon lépked, kezét végighúzva a durvára vakolt falakon. Szobáról szobára jár, elpakolja a szétszórt ecseteket, visszateszi a borosüvegekbe az eltévedt dugókat.

Kinyitja a hátsó ajtót, és meggyújt egy gyufát. Cigarettdára gyújt.

Furcsa, hogy valaki újra ránéz.

Megszokta, hogy úgy surran ki-be, mint egy ürge cselle, alig lehet észrevenni, mielőtt újra eltűnik. Az egyik pillanatban itt van, a következőben már nincs.

Így szereti.

De ma este vacsoránál Joseph ránézett, tényleg *rá* nézett. Nem arra, amit a kezében tartott, vagy ami mögötte volt. Ránézett, és feltett neki egy kérdést.

Beszívja a levegőt. Kifújja. Vékony füstcsík gomolyog az éjszakába.

Ettie megtanult türelmesnek lenni. Az egész életét várakozással töltötte, láthatatlanul, elérhetetlenül. Várni fog, hogy lássa, hogyan bontakozik ki ez a történet, hogyan kerülnek a helyükre a darabkák.

Várni fog, hogy lássa, mi történik.

JOSEPH

Edouard Tartuffe egy remete. Korának leghíresebb festőjét, a párizsi művészvilág egykori aranyifját közel harminc éve nem látta senki az otthonán kívül. Sikerének csúcán Tartuffe visszavonult Dél-Franciaországba, és azóta is ott él. Nem voltak figyelmeztető jelek, sem magyarázat. Ma már csak a provence-i parasztházából évente kikerülő festmények adnak hírt róla: folyamatosan áradó művek, minden bejelentés és hűhó nélkül. Nincsenek kiállítások, nyilvános események, interjúk, és nem foglalkozik a megválaszolatlan kérdéssel: miért fordított hátat a világnak korunk egyik legnagyobb festője?

Cézanne tanítványaként Tartuffe hamarosan túlszárnyalta mesterét, és tizenkilenc évesen megrendezte első önálló kiállítását. Zsenialitása és a párizsi Académie des Beaux-Arts formális képzése együttesen az elmúlt fél évszázad egyik legnagyobb festészeti kísérletét eredményezte. Tartuffe az egyik legfontosabb képviselője volt annak a technikának, amelyben a színeket közvetlenül a vásznon keverte össze, ahelyett hogy a palettán készítette volna elő őket. Stílusa jellegzetes, széles ecsetvonásairól és vastag festékrétegeiről azonnal felismerhető. Nevezték már robbanékonynak, sőt erőszakosnak is. Ám Tartuffe igazi művészi tehetsége a színek ösztönös megértésében rejlik. Festményei tele vannak fényvel, és bár témái sötétek, a kivitelezésük ragyogó.

Számos mozgalom próbálta magáénak vallani Tartuffe-öt, ám ő soha nem csatlakozott egyetlen konkrét csoporthoz vagy stílushoz sem. Munkássága kísérleti jellegű, ellenáll annak, hogy az impresszionizmussal, a fauvizmussal, a kubizmussal vagy bármely más izmussal azonosítsák, amely megpróbálja ki-sajátítani. Tartuffe egyetlen törzshöz sem tartozik. Mégis, míg festményei elutasítják a kategorizálást, a kritikusok egy dologban egyetértenek: Edouard Tartuffe minden értelemben úttörő. Ő a Fény Mestere.

Joseph megáll az utolsó mondatnál, majd áthúzza. Kissé túlzás lenne kijelenteni, hogy valaki a Fény Mestere. Meg kell őriznie a józan ítélőképességét. Az objektivitását.

Korán kelt, a mezőn tanyázó tücskök ciripelése ébresztette. Ül az ágyban, térdén vékony, sűrű jegyzetfüzet, kezében ceruza. A levegő tele van lustán lebegő porszemekkel. Egy légy újra meg újra nekirepül a lezárt ablaknak. Joseph belélegzi a padlásszoba illatát, ahová elrekesztették, és ideges hitetlenkedés bizsergeti, amiért *itt* van. Itt, abban a parasztházban, ahol Tartuffe – Tata, emlékezteti magát – annyi évvel ezelőtt elrejtőzött.

De miért? Miért számúzta magát erre a gyönyörű, ám magányos helyre?

Megoldatlan rejtély. Titok, amely megfejtésre vár. Joseph átlapozza a jegyzetfüzetét. Szűkös volt a kutatási anyag, amelyre támaszkodhatott: a *Burlington* és a *Connoisseur* magazinok éveken át gyűjtött példányaiban nem talált Tartuffe-ről szóló cikket. 1890 után nem készült róla fénykép. Nincs önéletrajz. Nincs manifesztum. Nincs művészi nyilatkozat. Csupán egy úr van: egy hatalmas, tátongó hiány az írásos feljegyzésekben. És most Joseph itt van, hogy ezt kitöltse.

Tata művészetében megváltozott valami, amikor elhagyta Párizst. Míg korábban a festményei tele voltak emberekkel, immár csak üres tereket ábrázolnak. Legújabb műveit a magány jellemzi. Nemcsak arról van szó, hogy a festményein nincsenek emberek, hanem arról, hogy az emberek hiányát ábrázolják. Tata témái egy összegyűrt ág. Nedves lábnyomok egy forró kerti járdán. A csupasz padlón heverő ruhahalom. Festményei egy olyan világot ábrázolnak, amelyből éppen eltűntek az emberek: valaki itt volt, de most már nincs.

De miért tűnt el mindenki? Miért számúzta Tata az embereket az életéből és a műveiből?

Joseph a ceruzája végét rágja.

Egy név lebeg a nyelve hegyén. Egy férfi neve, aki talán a kulcs lehet a válaszokhoz: Tata egykori tanára, mentora és barátja, Cézanne. A művészvilágban keringő pletykák a két festő közötti állítólagos viszályt emlegetnek. Egy helyrehozhatatlan törést. Valami botrányt. Ám Cézanne már halott, Tartuffe pedig harminc éve nem beszél a külvilággal.

Mennyire kell Josephnek komolyan vennie ezeket a pletykákat? Lehetséges ennyi év után összerakni, hogy mi történt? Elhelyezkedik a kényelmetlen ágyban, és visszatér a jegyzetfüzetéhez.

A festőállványtól távolabb Tartuffe ugyanolyan megfoghatatlan. Ritkán hagyja el a házát, és nem fogad látogatókat. Nem ad interjút, és egy hírhedtté vált alkalommal széttépte egy riporter jegyzetfüzetét az utcán. A pletykák szerint mindenkiel összeveszett, kivéve a borkereskedőjét. Híres viszálya Céz...

Kopognak, és Joseph az ágya alá dobja a jegyzetfüzetet. Nem hallotta, hogy valaki közeledik. Az álláig húzza az elnyűtt lepedőt.

– Szabad! – kiáltja.

Kinyílik az ajtó, Ettie az. Ott áll a tejfehér napfényben, kezében cserépkorsó. Helyet keres, ahová leteheti, de az asztalt elborítják Joseph papírjai, ezért a padlóra állítja, egy régi madárkalitka mellé.

– Készen állsz? – kérdezi felegyenesedve.

– Mire?

– Arra, hogy lefessenek.

Tata stúdiója egy átalakított istállóépület. A főépülettől távolabb áll, rövid sétára a hosszú fűben. A széles, nyitott ablakokon beömlik a fény. A falakat fehérre meszelték, a padló festékpöttyökkel tarkított téglákból álló mozaik. Világos, könnyed és szellős, kellemes változás a ház szűkös, alacsony tereihez képest. Tata már ott van, amikor Joseph megérkezik, szivarral a szájában turkál egy ecsetekkel teli üvegben. Üdvözlésképpen morog valamit, de nem néz fel.

A falak mentén vásznak sorakoznak. Joseph lassan körbejár: egy befejezetlen művekből álló kiállítás. Némelyik festményen csupán néhány vonal látható, mások viszont tele vannak színekkel. Egy tanulmány citromokról egy porcelántálban. Egy grépfrút, egy tányér szardínia, egy megkezdett nektarin. Joseph szinte érzi az ételek zamatát a festék sűrű, ragacsos állagában.

Akad itt néhány régebbi festmény is. Joseph látja, hogy a stílus más, hagyományosabb. A formák még nincsenek széttöredezve. Vannak tengerparti jelenetek, egy városi utca és néhány élénk színű festmény Marokkóról – Joseph tudja, hogy Tata egyszer már járt ott. Oldalra billenti a fejét, hogy szemügyre vegyen egy oldalára fordított vásznat: egy kislány egy majmot szorít a mellkasához.

Joseph mindent megjegyez. A rendetlenséget, a kirobbanó színeket a falak mentén. Mintha a nagy művész elméjében lenne. Megjegyzi a műterem illatait: a festék hígítására használt lenolaj (meleg, diós), az ecsetek tisztítására szolgáló terpentín (szúrós, savanyú) és a napon sütkérező olajfáknak az ablakon át beáradó száraz aromája. Joseph a műterem hátsó részében álló asztalhoz sétál, amelyet tányérok borítanak. Van egy tál rákpáncéllal és egy másik töppedt szőlővel. Egy üres borospohár, egy rothadt szilva, egy törekeny halgerinc a szálkákra tapadt néhány sápadt húscafattal. És ott van Ettie tányérja a tegnapi estéről megmaradt paradicsomokkal.

– Ne! – vakkantja egy hang, amikor Joseph kinyújtja a kezét.
– Ne... nyúlj... az ételhez! – Tata Joseph mögé lép, és durván elrántja.
– Megmondtam! Mondtam, hogy ne nyúlj semmihez! – Vörös az arca, felhorkant, mint egy bika, majd megfordul, és visszatér az ecsetjeihez.
– Gyere!

Joseph megdörzsöli a vállát, ahol Tata megragadta, majd követi a szoba végébe, ahol egy vászon várokozik a festőállványon. Előtte háromlábú szék áll.

– Ül le! – vakkantja Tata.

Joseph esetlenül kuporog a széken. Megpróbálja kényelembe helyezni magát, miközben Tata fürkészik tekintettel nézi. Egy ablak elé ültette, egy fényből szőtt négyzethez, amely a kiszáradt mezőre néz. Az égen nincs egyetlen felhő sem.

– Vedd fel ezt! – dob oda neki Tata valamit. Egy hullámmező, meglehetősen nagy, fehér szövetdarab az. Joseph leveszi az ingét, és felhúzza ezt a túlméretezett, régimódi, széles nyakú köpenyt. Gondosan összehajtja az ingét, és a szék alá teszi.

– Jó – állapítja meg Tata. – Jó. – Aztán benyúl a nadrágja zsebébe, és kihúzza egy narancsot. Egy pillanatig méregeti a kezében, majd

odalép, és Joseph tenyerébe teszi. Felemeli Joseph állát. Lejjebb nyomja a vállát. Miközben beállítja a pózt, Joseph mozgást érez a szeme sarkából. Inkább érzi, mint látja, hogy Ettie az, aki csendben elpakol néhány tányért. Nem is hallotta, hogy bejött.

Végül Tata leveszi Joseph szemüvegét, és a világ elhomályosul. Sebezhetőnek érzi magát, akár egy újszülött állat. Pislog néhányat, próbál hozzászokni a műterem e lágyabb változatához.

Tata homályos körvonalai hátralepnek. A kompozícióval elégedetten bólint, kötényt köt a derekára, és visszavonul a széles, négyzet alakú vászon mögé. Cszozogás hallatszik, ecset mártogatása a festékbe, majd torokköszörülés.

– Ma a körvonalakat rajzolom fel, ezért fontos, hogy tartsd ezt a pozíciót – mondja. – Ne mozdulj, hacsak nem mondom. Ne beszélj. Ne lássam, hogy lélegzel.

Joseph bőre visket a durva fehér köpenyben. Már most hőség van, a bőrén izzadság gyöngyözik. Szeretné letörölni a verejtéket a felső ajkáról, de egyetlen porcikáját sem meri megmozdítani. Megpróbálja megjegyezni a pózt, arra kényszerítve a testét, hogy pontosan úgy tartsa magát, ahogyan Tata szeretné.

Nagyon lassan telik az idő.

Ettie még itt van? Figyeli őket? Meg akar fordulni, hogy megkeresse, de mozdulatlanak kell lennie, akár egy szikla.

Megpróbál nem túl gyakran pislogni.

Tata előre-hátra cszozogva rajzolja fel a körvonalait a vászonra. Joseph elképzeli, ahogy ide egy vállat tesz, oda egy kezét. Munka közben magában dörmög, kartávolságra áll a vászontól, és egy hosszú nyelű ecsettel, széles, gyors ecsetvonásokkal dolgozik. Időnként kirobog a festőállvány mögül, hogy elrendezze Joseph testét, megigazítsa az álla szögét vagy a tekintete irányát.

Joseph mindent magába szív. Egyetlen pillanatot sem akar elfelejteni ebből. Szeretné látni a vászon másik oldalát, figyelni, ahogy előbukkan a festmény. Az anyja halála után a művészet lett a megváltása. Ez volt az egyetlen dolog, ami egy percnél tovább le tudta kötni a figyelmét, és visszatartotta a sötét felhőket, amelyek ott terjeszkedtek a gondolatai peremén.

A legfontosabb dolog, amit az anyja megtanított neki, az volt, hogy ne akarja *megérteni* a művészetet. „Csak hagyd, hogy átjárjon” – mondogatta. – Ne foglalkozz a jelentésével. Csak nézd, és vedd ki belőle, amire szükséged van.”

Ő ismertette meg Tartuffe műveivel is.

„Ez az ember valami mást csinál” – mondta, amikor egymás mellett álltak a Nemzeti Galériában. Ez az ember azért tudta lefesteni a fényt, mert értette a sötétséget. Képei lazák, kísérleti jellegűek voltak, mert tudta, hogy az élet nem tartja meg a formáját. Tartuffe festményei az igazságot mesélték el a világról, annak a széttöredezett, hullámzó összetettségében. „Milyen érzéseket kelt benned?” – kérdezte az anyja, miközben együtt bámultak egy festményt. Nem azt, hogy „Mit gondolsz, mit jelent?”. *Milyen érzéseket kelt benned?*

Halála után Joseph megismételte ezeket a zarándoklatokat, ezúttal egyedül. Véletlenszerűen kiválasztott egy festményt, és azt bámulta. Levette a szemüvegét, hagyta, hogy a festék elmosódjon, elveszve a formákban és a színekben. Csillapodott a szíve ideges remegése. Elméje idővel elcsendesedett.

E magányos látogatások során jutott eszébe a férfi, aki azokat a festményeket alkotta, amelyeket az édesanyja annyira szeretett. Hol van most Edouard Tartuffe? Ki az az ember, aki pontosan tudja, milyen bonyolult a világ? Ha megtalálja Tartuffe-öt, azzal talán utat találhat vissza az édesanyjához. Vissza azokba a szép időkbe, amikor kéz a kézben álltak a festmények előtt. Vissza oda, amikor Tata vásznai és Joseph élete is tele volt fénnel.

Vissza oda, amikor minden más volt.

Citrusillat terjeng a levegőben. Joseph olyan erősen szorította a narancsot, hogy felrepedt a héja. Megpróbálja összeszedni magát. A lehető leglassabban lélegzik. Reggel óta nem evett semmit, és korog a gyomra, de Tata nem figyel rá. Ő csak egy forma. Élő vonalak gyűjteménye, amelyek egy napon egy férfi képmásává alakulnak. Nem mozdítja az orrcimpáit, lazán tartja a kezét, pontosan úgy, ahogy Tata akarja. Ellazítja a száját. Belesüllyed önmagába, és érzi, amint Joseph Adelaide visszahúzódik. El akar tűnni, valaki mássá akar válni. Hagyja, hogy Tata új emberré alakítsa.

Ő lesz a narancsot tartó ifjú. És talán, ha szerencséje van, ő lesz az az ifjú is, aki feltöri Tartuffe-öt; aki visszahozza az óriás egy darabját, hogy megmutassa a világnak.

Engedj be, gondolja Joseph. Engedj csak be, és mondd el minden titkodat.